

Hellig Kors - klosteret på lyncheden

Klosteret set fra sydøst. Huset bagved er det nonnekloster, som lægmissionæren Anna Bramsen selv bekostede i 1959. (Foto: Erhard Leach).

Af Per Lunde Lauridsen. - På lyncheden nord for Skjern ligger en bemærkelsesværdig bygning. Helt alene i det åbne og tomme landskab troner en kampestenkirke på toppen af bakkeøen. Sammen med kirken findes et større bygningsanlæg i gamle teglsten, men med moderne eternittag. Stedet har det voluminøse navn Hellig Kors Kloster. Hvorfor ligger der et kloster midt i den vestjyske natur? Klostervæsenet i Danmark blev afviklet efter katolicismens exit efter reformationen i 1536.

En Ildsjæl

I starten af 1900-tallet vokser en ung mand ved navn Haakon Rabjerg op på en gård lidt nord for heden. Han bliver uddannet teolog og virker som præst i Tranum kirke i Nordjylland. Han og hans hustru Isa bliver inspireret af den højkirkelige tradition, som betoner de kirkelige handlinger, ritualer og regelmæssige bønner. Præsteparret får visionen om at bygge et kloster. De

køber et stort hedeareal og inviterer mennesker fra hele verdenen til at deltage i projektet. Kirkernes Verdensråd bakker op og arrangerer i flere år sommerlejr med unge mænd og kvinder fra alle kontinenter.

Et kristent bofællesskab

I perioden fra 1957 til 1970'erne bygger Haakon Rabjerg og hustru et firlænget anlæg i vestjyske byggeskik. Materialerne stammer fra nedrevne bygninger i området - genbrug før det blev moderne. Det fortælles, at kampesten fra den nedrevne middelalderkirke i Finderup anvendes. Det foregår i sommerperioderne, og når de har ferie. Ideen er at skabe et sted med plads til stilhed, bøn og fællesskab. Baseret på folkekirkens evangelisk-lutherske bekendelsesskrifter, men med inspiration fra kloster-tanken. Rabjerg ønsker at skabe et såkaldt »kommunitet« - et kristent bofællesskab for både mænd og kvinder. Håbet er, at ligesom klostrene i middelalderen fungerede som kraftcen-

tre for kristendommen, ville Hellig Kors Kloster medvirke til en vækelse i det moderne og sekulariserede Danmark.

At det lykkedes at bygge stedet, er dybt imponerende, og skyldtes ikke mindst Rabjerg-parrets målrettedhed. Da klosteret var klar til indflytning, krævede myndighederne nogle ændringer, bl.a. brandtrapper. Dette fik pastor Rabjerg ikke iværksat. De formåede dermed ikke at få etableret det menneskelige fællesskab, som stedet skulle rumme. Tiden var måske løbet fra dem eller måske var pastoren blevet mere excentrisk med årene.

Da de blev pensioneret, bosatte de sig på stedet og levede yderst sparsommeligt. I 1990 blev de begge tragisk slået ihjel ved en trafikulykke ikke langt fra klosteret.

Klosteret blev til en fond, og er blevet drevet videre af frivillige kræfter. Grupper af unge og voksne kan bo på stedet, som en form for kloster-lejrskole, med tidebønner, stilhed og arbejde.

I 2017 blev der konstateret skimmelsvamp i murstens-bygningerne, og derfor er klosterets fremtid uvis.

I 1972 bragte Samvirke en artikel om Rabjerg og klosteret. (Billedet er affotograferet fra bladet).

FAKTA OM HELLIG KORS KLOSTERET

- ✓ Historisk Samfunds Sommermøde 24. aug. 2019 kl. 14.
- ✓ Bygget 1957-1975 af frivillige.
- ✓ Ca. 2.000 kvadratmeter i tre plan.
- ✓ Kirken i kampesten, ellers i genbrugte mursten.
- ✓ 14 hektar hede på toppen af Dejbjerg-bakker.
- ✓ Folkekirkelig - åben for rundvisninger og besøg.
- ✓ Adresse: Lemvej 19, 6940 Lem.
- ✓ Hjemmeside: helligkorskloster.dk
- ✓ Læs mere: »Hvad er Hellig Kors Kloster« af Poul Ulsdal, 2002.

Valdemarsdag - Lyndanisse, Estland

Af Jon Høgh. - I 1219 drog Valdemar Sejr med en vældig flåde til Estland under foregivende af, at han ville kristne esterne. Det kom straks til nogle voldsomme kampe ved Lyndanisse, nuværende Tallin. Længe så det ud til, at danskerne skulle lide nederlag, men den 15. juni skete noget, som vendte op og ned på slagets gang! Pludseligt dalede en rød dug med et hvidt kors ned fra himlen, og en høj røst gjaldede ud over den solbeskinnede slette: 'Når I bærer dette mærke højt, så skal I sejre'. Hvad soldaterne og deres konge nu både havde set og hørt, gav dem ekstra blod på tanden, og under den rød-hvide korsdug, der fik navnet Dannebrog, sejrede de virkelig, fortæller historien. Den 15. juni indskrev sig derefter i Danmarks Historie som Valdemarsdag.

Vedersø, Danmark

Valdemarsdag er i mange år blevet højtideligholdt som en vigtig mindedag mange steder i Danmark.

I Hardsyssel Tidendendes dækningsområde afholdtes de kendteste Valdemarsmøder i Vedersø Præstegård, hvor præsten og digteren Kaj Munk allerede fra hans første år herude sammenkaldte sognebørnene til fest med foredrag i den store parklignende præstegårdshave - en skik, som hans eftertid har videreført helt i Kaj Munks ånd.

C.A. Lorentzens maleri fra 1809 af Dannebrog's fald fra himlen under slaget ved Lyndanisse. Til legenderne om dette slag kom efterhånden også en historie om, at så længe ærkebisp Anders Sunesen strakte armene mod himmelen, havde de danske styrker succes, men når han tog armene ned, gik det tilbage for danskerne.

I år er det 75 år siden, Munk blev myrdet. Men det skal ikke forhindre os i at få et lille indblik i Valdemarsmøderne i Vedersø, mens han stod for dem.

Dagen indledtes altid med gudstjeneste. Prædikenen i den fyldte kirke afsluttede han Valdemarsdag 1941 med at omtale Dannebrog, der vajer over vort land og vinker os op til livet, som det også gjorde i 1219, og han beder om, at flagets hvide offer tegn måtte 'rense vort

blod, så det atter bliver sundt og rødt'.

Efter gudstjenesten bevægede folk sig ud til præstegården. Ved ankomsten blæste lokale spillemænd fanfare, når der kom nogen.

Når Kaj Munk havde budt alle velkomne, satte den store forsamling sig på bænke fra forsamlingshuset til de fint dækkede kaffeborde, og musikken spillede til fædrelandsangene. Snart kom tiden, hvor lystig snak og glad latter blev afbrudt

af Munk, der præsenterede taleren og foredragets emne.

Talerne var ofte kendte mennesker som f.eks. redaktionssekretær på Nationaltidende, Børge Outze, der i 1943 oprettede det illegale nyhedsbureau Information og den norske biskop Berggrav, der satte en stol op på et bord, hvor han sad og talte.

Men Munk var sommetider i nød for talere, således i 1927, hvor han skriver til sin gode studiekammerat, Niels Nøjgaard: 'Nøjgaard, jeg er i katterpine. Jeg har 6 eller 7 afslag til Valdemarsdageftermiddagspræstegårdshavemødetaler.

Mellem afslagene er Helge Rode, Vilhelm Andersen. Jeg har nu brev til Oscar Geismar (en af Munks barndoms lærere. Red.), som utvivlsomt svarer nej --- kunne du 'bevæges', hvis Oscar nejter til at hjælpe mig med at klare den dag?

I 1930, hvor fru Lise Munk var udrejst, blev Valdemarsmødet pga. dårligt vejr holdt på præsteboligens loft. I sin velkomsttale sagde Kaj Munk: 'Vi mangler 2 ting i dag, nemlig solen og Lise. Men de kommer nok begge to igen. Lise venter den 9. august en pige på 6¾ pund, og hun skal hedde Yrsa'.

Valdemarsdagen var altid en stor dag for Kaj Munk og hans sognebørn, der hvert år gik berigede hjem.

Dannebrog - det danske nationalflag

Af Jon Høgh. - Ved festlige lejligheder hejser danskerne flaget ved deres huse til ære for festens midtpunkt(er).

Ved begravelser flages på halvstang for at vise respekt for afdøde og deltagelse med de efterlavede.

Også ved officielle lejligheder er det for mange naturligt at lufte den rød-hvide dug i flagstangen.

Når hr. og fru Danmark for en tid erstatter de vante rammer i hverdagsboligen med feriedage i sommerhuset eller kolonihavehuset, sendes flaget til tops hver dag for at vise glæde over den vundne frihed, der rummer så mange muligheder for en tid, og som er så

vigtig for både sjæl og legeme. I den glade jul, udtrykker danskerne ikke juleglæden kun med god mad og rigelige gaver, men også ved at pynte et smukt juletræ, hvor sammenbundne dannebrog's flag i de fleste familier er en væsentlig del af udsmykningen.

For nylig vandt det danske herrehåndboldlandshold verdensmesterskabet. Vi var vidner til, at flere af de dygtige spillere, efter at sejren var hjemme, af ren og skær glæde svøbte sig ind i Dannebrog. På Rådhuspladsen i København, hvor spillerne hyldedes for deres indsats, var mange håndbårne flag med til at skabe den festlige stemning.

Nok hejse det røde klæde med det hvide kors, hvis bredde er 1/7 af flagets højde. Men ikke syng om det, skønt der er skrevet mange sange til flagets ære. Efter at Kristeligt Dagblad forleden oplyste, at det udvalg, som har redigeret den sidste udgave af Højskolesangbogen, fuldstændigt har forbigået sange om Dannebrog - det danske nationalflag, må det jo betyde, at det må være sådan, redaktionsudvalget har tænkt.

Er det ikke tankevækkende? Jo, det er det, netop fordi danskerne er et flagehungrende folk.

Livet i brunkulslejerne i Søby

Af Per Axelsen. - Arbejdsløsheden og manglen på brændsel drev fire ledige arbejdsmænd, til at grave efter brunkul i Søby vinteren 1939. En af de fire var Dynes Larsen, som var født den 4. sept. 1893 i Ikast.

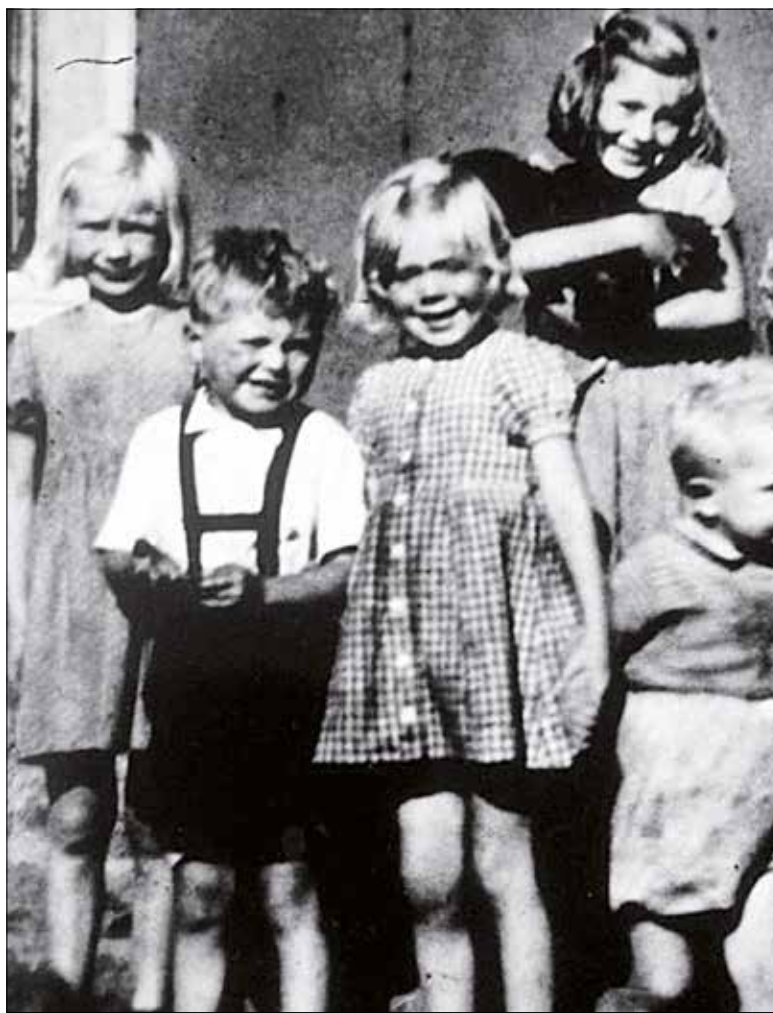
Dynes og de andre tre ledige arbejdsmænd havde hørt om, at der var brunkul på Voldsgaards mark ved Søby. I december 1939 fik de lov til at grave lidt brunkul op til eget brug. Det gik let for dem, for kullene lå kun et par meter nede. De gravede et hul på 4 gange 4 meter med håndkraft, og kunne herfra hente så mange brunkul, at de havde brændsel til julen over. Dynes håbede mest på, at det kunne blive til fast arbejde - som i FASTERHOLT 20 år tidligere.

Han havde ikke forestillet sig, at han havde været med til at starte brunkulseventyret, og at flere af hans børn og svigerbørn ville komme til at være beskæftiget i brunkulslejerne flere år frem. En anden af de fire ledige, Bertel Jensen, blev den første etablerede entreprenør i Søby. Dynes drev det ikke så vidt, men han arbejdede i forskellige lejjer, bl.a. ved Knud Damgård i 12-14 år.

Hans søn, Verner, arbejdede som helt ung kort tid i brunkulslejerne i Søby. Han oplevede, at to kammerater blev dræbt under arbejdet. Om morgenen den 20. juni 1944 blev fire mand begravet i et leje. De skulle flytte en transportør, men sandet skred for dem og de blev levende begravet. Man vidste nogenlunde, hvor de fire begravede lå. Man gravede med hænderne for ikke at ramme de begravede og fik hurtigt to af de fire fri. Verner glemte aldrig synet af de to døde, da de fik dem gravet fri.

Dynes ældste datter Maren, etablerede sig også i Søby brunkulslejer, sammen med sin mand Holger. Maren drev et lille udsalg i brunkulsbyen.

Maren og Holger købte et af de træskure, der var i brunkulsbyen, og i forbindelse med at skuret skulle flyttes, kom Holger lettere til skade, da han fik et ben i klemme under en af de runde træstammer, man rullede skuret på. Holger var ikke beskæftiget med gravearbejdet, men var ansat som smed (smører), og

Børn fra Søby 1951.

var med til at sørge for, at de mange geartede maskiner på stedet kørte upåklageligt. Det var meget vigtigt, at maskinerne kørte kontinuerligt, så gravearbejdet ikke gik i stå.

I den periode Maren og Holger var i Søby, blev familien forøget med tre børn, alle piger. De kom til verden i brunkulsbyen, hvor der var

ca. 3000 arbejdere og fastboende. Et lille samfund med et pulserende liv stort set døgnet rundt. Den daglige arbejdstid var på 10 til 12 timer, ligesom man arbejdede hver anden søndag.

Der var således ikke meget familieliv. Kun hver anden søndag kunne der blive lidt tid sammen med

Søby Brunkulslejer har hvert år besøg af mange turister. Dette billede er fra 2018, hvor Historisk Samfund af 1906 holdt sit sommermøde her. (Foto: Erhard Leach).

børnene. Timelønnen var højere end på det øvrige arbejdsmarked, så rent økonomisk var det ikke så ringe. Men det var et meget farligt og hårdt arbejde. Mange kom til skade, og mange mistede livet. De fleste levede i primitive skure uden vand. Vand var en mangelvare, men brændsel var gratis.

Sundheden i brunkulsbyen var virkelig dårlig. Alene osen fra de mange kakkellovne var ikke behagelig. Drikkevandet var meget jernholdigt og smagte ikke særlig godt. Der var ofte sandfygning. Sandet trængte ind alle steder, og mange fik dårlige øjne.

Der er ingen tvivl om, at det har været en hård tid for den lille familie i Søby fra 1943 til 1946. Familien flyttede herefter til Djursland, hvor Holger fik arbejde som landbrugs-smed.

Dynes Larsen blev enkemand efter kun 8 års ægteskab. Han blev således alene med 3 børn på 7, 6 og 4 år. Som enkemand så han sig ikke i stand til at drive gården Søbylund videre og afstod den for at flytte i et mindre træhus i Voulund. Efter brunkulseventyret avlede og solgte han fjerkræ herfra til sin død som 91-årig.

FAKTA OM BRUNKULSLEJERNE I SØBY

Ca. 3000-3500 ha af Danmarks jord er blevet berørt af brunkulsbrydning. Deraf ligger de 1000 ha samlet i Søby-området. Dette areal er også dybest omgravet, idet man hentede de sidste brunkul i en dybde af over 20 meter. Brunkulslejerne ligger syd og øst for Søby Sø.

Herning Kommune havde under overvejelse at gøre området ved Søby Sø til et rekreativt udflugtssted. Brunkulsbrydningen i Søby begynder i 1939, og der brydes brunkul her indtil 1966-67. I Søby bliver der brudt 7 mil. tons i perioden 1940 til 1954. Der bliver den 15. november 1943 tildelt 713 jernbanevogne pr. uge til transport af brunkul fra lejerne. Søby Brunkulslejer og Søby Sø bliver fredet i 2007.

Historiens Sten på Kronheden

Af *Annette Holm*. - Rundt om i landet står der mange historiske sten, men kun et sted findes Historiens Sten. Den står på Kronheden mellem Ulfborg og Torsted. Det er Alfred Kaae, der har udhugget stenen og rejst den i 1938.

Stenen er nok ikke kendt af så mange, men den er et besøg værd, for det er et meget usædvanligt kunstværk. Alfred Kaae har hentet ideen i den nordiske mytologi, for i midten står ask Ygdrasil. Det er verdenstræet og skæbnetræet, og dens grene spænder om hele verden, mens roden suger næring i jætten Mimers kilde.

Ved træets rod ses øjet, som guden Odin satte i pant hos Mimer for at få del i hans visdom, og op ad stammen løber egernet Ratatask, som betyder sladderkælling. Alfred Kaae mente, den var et billede på nyhedstjenesten med aviser, radio og telefon - for der var jo ikke andet dengang. Den løber nemlig op til ørnen i træets top og fortæller om alt, hvad der er sket i menneskemyl-

deret under træet, i vores verden. Ørnen skuer fra Ygdrasils top over tider og slægter.

På stenen er hugget årstallene

827 for Ansgar og kristendommens komme til Danmark, 1241 for Jyske Lov, 1523 for Christians 2.'s fald og Kalmarunionens sprængning, 1536

for reformationen, 1788 for stavnsbåndets opløsning, 1849 for grundloven og 1920 for genforeningen. Det er store mærkeår i vort lands historie, Alfred Kaae har hugget ind i stenen.

Det var en fornem gave, Alfred Kaae sankthansaften 1938 overdrog til kredsens bag Kronhede Skole, hvor han var blevet lærer i 1920. Stenen betød meget for ham, og da han senere samme år giftede sig med Thyra, sendte de et kort med foto af sig selv ved siden af stenen med en tak for opmærksomhed i anledning af brylluppet.

Historiens sten står på adressen Kaaesvej 7 mellem Kronhede Skole, der nu er lejrskole, og Kronhede Forsamlingshus.

Thyra og Alfred Kaae ved Historiens Sten, Kronhede Skole. (Foto: Holger Sørensen. Ulfborg-Vemb Lokalhistoriske Arkiv).

Kaj Munk stenen i Hørbylunde

Af *Bent E. Hansen*. - På toppen af Hørbylunde Bakke langs den gamle hovedvej 15 står ved siden af vejen en massiv granitkors. Indtil maj i 2018 var der ikke andet. Ingen inskription eller lignende der fortalte, hvorfor stenen var placeret der. Men nogen ved det. I de over tres år, jeg dagligt har kørt forbi stenen, har der ligget friske blomster. Året rundt. Granitkorset står til minde om mordet på digterpræsten Kaj Munk fra Vedersø den 4. januar 1944. Granitkorset afløste i 1954 et trækors. I dag er der lavet en mindelund på stedet. Af sikkerhedshensyn er stenen flyttet 8 meter længere fra vejen. En mindeplade på jorden markerer nu stedet, hvor Kaj Munk blev fundet. Omkring granitkorset og hen til parkeringspladserne er brolagte stier. På opstillede bænke med skoven som baggrund er der mulighed for hvile og at give sig tid til eftertanker. På 3 opslagstavler

får man korte oplysninger om Kaj Munk og om situationen omkring mordet. I dag er det et rigtig kønt sted, der fortæller om en tragisk hændelse under 2. verdenskrig. Et historisk sted, der er et besøg værd, også selv om man i dag skal køre fra Herningmotorvejen ved Pårup eller Funder for at komme dertil.

Er man til flot natur og med skønt udsigt, kan man følge stien fra Kaj Munk stenen. Den fører ud til en fremragende udsigt over Funder Å dalen - en tunneldal fra istiden.

Kaj Munk stenen, som den tog sig ud ved indvielsen af den nye placering i maj 2018. (Foto: Verner Hansen).

Da posten skulle frem . . .

I dag kan man fra Pumpestation Nord tage en trækfærge over Skjern Å. Men for mange år siden var der en trækfærge over den daværende Blindaa. Her ses postbudet, der er på vej med den lille trækfærge.

Af Thora Juul Larsen. - Det Kgl. Danske Post- og Telegrafvæsen satte engang en stor ære i, at posten nåede frem, uanset vejr og vind. Især på småøerne var postbåden en helt nødvendig livline, og mangen en gang har et postbud trodset vejr og vind. Ja, vel også med livet som indsats. Det kan næsten være umuligt at forstå for os i dag, der ikke længere betjenes af et dansk postvæsen, og som må sande, at der er planer om en særlig postordning til det såkaldte Udkants Danmark i form af differentierede takster og en enkelt omdelingsdag om ugen.

I Stauning Havn ligger to levende eksempler på en tid, der var. Her ligger nemlig to meget forskellige postbåde, men begge både, som fortæller deres historie om, at man ikke skyede noget middel for at få posten frem og dermed sikre kontakten til omverden.

Postbåden fra Esbjerg til Fanø

I dag hedder den »Spar 2«, og den kom til Stauning i 1993, hvor Agnes og Thorkild Laursen køber båden for 100.000 kr. I dag er den ikke længere i ægteparrets eje, men ejes fortsat af Stauning-boere.

Den gamle postbåd blev bygget i 1902. Den er en stærk båd, bygget af egetræ. Den var en åben jolle

med en norsk glødemotor. Så det har været en noget barsk omgang at krydse et frådende Vesterhav. På et tidspunkt bliver den lagt op, og først i 60'erne finder 3 mænd den liggende på stranden på Fanø, tolt tildækket af sand. Motoren var naturligvis ødelagt af havvandet, men ellers var båden fin. På det tidspunkt var glasfiberen lige kommet frem, og båden fik en make-over, som det hedder i dag. En af mændene hed Kurt Schirenberg, og det blev ham, der kom til at tage sig af båden, der blev døbt Bankur,

efter ejerens kone Benthe og efter ejeren selv. Nu blev der også sat styrhus på, og en ny Ford Transit motor blev lagt i. Det kom der en meget sødygtig båd ud af. En båd, der med Agnes og Thorkild bag roret har sejlet rundt i hele Danmark. Den har været gennem Kielerkanalen, og har sågar besøgt Helgoland. Jo, den 116-årige postbåd har været vidt omkring. Så sent som sommeren 1917 var den på togt i Limfjorden. Nu ligger den og duver i Stauning Havn, parat til nye eventyr, når der atter bliver smult vande.

Den gamle postbåd, »Spar 2«, mellem Esbjerg og Fanø er en sej dame, der klarer at ligge i vandet hele året.

Som et kuriosum kan nævnes, at den er eminent til at trække grundstødte både op. Selv stikker den godt 60 cm, og en stor skrue gør den meget manøvreedygtig. Så meget at det var den, der som eneste fartøj var i stand til at bugserer en vildfaren flyver fri ved Klægbanken og trække den til Stauning Havn, da den i begyndelsen af dette århundrede nødlandede på Ringkøbing Fjord. Flyveren var dog ikke en postflyver!

Æ Gl. Trækfærge - Blindaa

De to postbåde har det fælles, at de begge hører hjemme i dag i den hyggelige Stauning Havn. Men så hører al lighed også op. For den lille træbåd, der i dag er beklædt med glasfiber, og lyder navnet Blindaa, har aldrig været ude på de store våger, men har derimod støt og roligt ladet sig trække frem og tilbage mellem den daværende ø, Tanholm, og fastlandet, og det farvand, som kaldtes Blindaa. I dag kender vi bygningen »Provstgaards Hus«, som ligger tæt på Pumpestation Nord. Men engang lå dette hus på en ø midt i Skjern Å Deltaet, og forbindelsen til omverden gik i vid udstrækning via træbåden, som fungerede som en trækfærge. Her tog posten turen over med post til de to brødre, Søren Christian Jensen og Niels Provstgaard. Trækfærgen bliver så overflødiggjort i 60'erne i forbindelse med afvandingen af Skjern Å, således at Provstgaards hus nu, som i dag, kommer til at være landfast med resten af Stauning Sogn.

Og når vi så taler om historie, ja, så kan man sige, at den gentager sig, da havnefoged Aksel Vestergaard, Stauning, var i familie med brødrene derude på øen, og han erindrer klart, at han som 4-årig sejlede med trækfærgen. Det var i 1956. Han får færten af, at båden vist lever en lidt kummerlig tilværelse. Den er dog ikke skjult under sand som vores førnævnte Fanøbåd, men den trænger til en kærlig hånd. Også den bliver belagt med et nyt lag glasfiber hen over træ, som stadig dufter dejligt af tjære, og som har holdt sig i de mange år. Aksel Vestergaard fortæller, at båden er mindst 80 år gammel, og nu lever den sit otium i Stauning Havn, hvor alle kan komme forbi og se den og tænke på en tid, der var.

Skarnskvinden Anne Marie Sejer

Det så ikke ud til at blive en særlig dag, da bønderne på Holmsland i efteråret 1953 gik i gang med at pløje markerne. Heller ikke på Søgaard Hovedgaard. Men noget blev sat i gang.

Der skete noget, som man ikke havde regnet med. Ved et markskel på Søgaards jord stødte ploven på noget hårdt. Først tænkte man, at det nok var en stor sten, der lå i jorden, men det var, som ville jorden ikke give det fra sig, man var stødt på. Man var nødt til at undersøge nærmere, hvad det var.

Det undrede karlen, som ikke plejede at have problemer her, men man kunne med de nye og bedre redskaber pløje dybere end tidligere.

Her begynder en frygtelig fortælling om en kvinde, der havde et kummerligt liv.

Hovedpersonen er Anne Marie Sejer, en yngre kvinde.

Efter at have arbejdet endnu en tid, stødte man på nogle knoglere-

ster, og det var ikke til at afgøre, om det var rester fra et menneske. Nu standsede man omgående pløjningen, for her i landet må man ikke grave sine døde ned hvor som helst. Ingen af de tilstedeværende turde tage ansvaret for, om benresterne var fra et menneske eller et dyr.

Var det noget, der var blevet gravet ned for blot få år siden, eller var det noget meget gammelt? Hvad om der var tale om et mord?

Politiet blev tilkaldt. Og også museumslederne og landsretssagførerne J. og Knud Dalgaard Knudsen fra Ringkøbing gik der bud efter. Efter indgående undersøgelser af benstumperne konstaterede man, at de var meget gamle. Og at de måtte stamme fra en gammel begravelse i 1733.

Nogle mente at kunne huske, at hyrdedrengene op gennem tiden ikke havde været glade for at komme nær stedet, hvor benene blev fundet. Og der var også sket un-

derlige ting her, når det var mørkt. Gravresterne viste sig at stamme fra en kvinde og hendes tre børn. Det var med til at bekræfte tanken om en mystisk begravelse for nu ca. 265 år siden.

Anne Marie var et offer for det, der kaldtes »Herremandens Ret« og faren til hendes børn var nok hendes »husbond«, som bare ikke

ville hjælpe hende. Det gør historien meget sørgelig og uretfærdig, for en tjenestepige på den tid havde ingen rettigheder.

For god ordens skyld skal det her oplyses, at efterkommere af Anne Marie Sejer selv har medvirket til, at der på hendes gravsten kom til at stå »skarnskvinden.«

I en grav ved det østlige stendige på Gl. Sogn Kirkegård gemmes resterne af skarnskvinden Anne Marie Sejer. (Foto: Erhard Leach).

Sundhed og landbomad i 1900-tallet

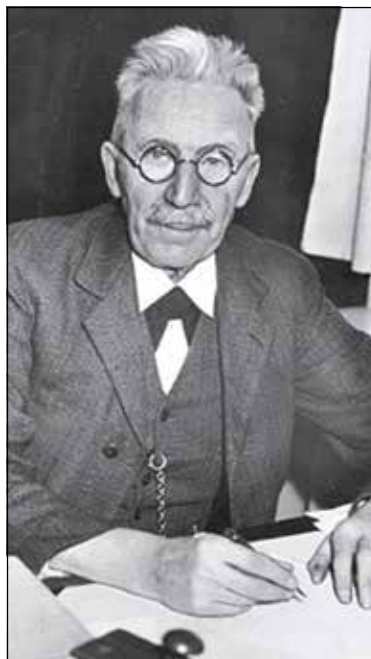
Sundhed og landbomad i 1900-tallets første halvdel var et populært emne.

Gymnastik og renlighed blev tidens trends. En af periodens vigtigste sundhedsguruer voksede op på gården Hindhede ved Højmark. Mikkel var en kvik unge mand, som blev uddannet læge, støttet af sin onkel N. J. Fjord fra Holmsland, som revolutionerede mejeridriften i Danmark. Mikkel Hindhede blev kendt for ideer om groft og jævn kost, inspireret af den vestjyske bondemad.

Staten ansatte ham under 1. verdenskrig til at udvikle madopskrifter, som bedst udnyttede tidens sparsomme ressourcer. I denne Dyrtidskøgebog kunne man bl.a. finde »Hindhede-brødet«, som bestod af knust fuldkornshvede.

Hindhede blev landets meste kendte ernæringseksperter, og eksperimenterede med fødevarer og spisevaner.

Han gik imod flertallet og anbefalede vegetarisk mad, ikke-raffineret

Mikkel Hindhede som 75-årig i 1937 (Foto: Skanderborg Leksikon).

sukker samt afholdenhed fra alkohol og tobak.

Det fortælles også, at en af hans forsøgspersoner, som næsten kun skulle spise havregrød, for nemheds skyld forsøgte at spise gry-

nene ukogt og med mælk - med succes. Motion og hård arbejde blev også anset for afgørende for menneskers sundhed.

Den vestjyske mådeholdenhed og flid var værdier, som blev grundlæggende i den første danske helsetilfilosofi.

Mange danskere (hindhedianere) var optaget af Hindhedes anbefalinger,

men i efterkrigstidens velstand blev tankerne glemt. I dag viser forskningen, at Mikkel Hindhede havde ret, og hvis man skal leve længe, så er kød, sprut, rygning og lathed de værste fjender.

Læs mere om Hindhede på:
helsenyt.com, skanderborgleksikon.dk

Hindhedianernes fristelser ca. 1910. (Foto: Skanderborg Leksikon).

Giv os gode ideer til det lokale engagement

For Mette Bjerrum Jensen er museumsarbejdet blevet en livsstil, for hun har valgt at lægge et stort engagement i det. (Foto: Ringkøbing-Skjern Museum).

Mette Bjerrum Jensen, 43 år, født på Sjælland, opvokset i Svendborg, men har kendt til Vestjylland og Vesterhavet fra barndommen og føler sig hjemme i det vestjyske. - Uddannet cand. mag. i forhistorisk arkæologi fra Aarhus Universitet og ph.d. i 2009 på en analyse af kulturarven og myten om den historiske identitet. - Som uddannet projektansat på Aarhus Universitet og museer i Randers, Aalborg, Aars og Horsens og Randers. Tog orlov fra ph.d.-studiet til et projekt om vindmøllerne på Horns Rev med en

udstilling på Blåvandshuk Fyr. - Har 2014-17 arbejdet med at skabe vestkyst-museet Tirpitz, som hun er idémager til og var leder af, inden hun 1. november 2018 blev direktør for Ringkøbing-Skjern Museum. - Flyttede i 2007 til Vrøgum ved Oksbøl, da hendes mand, Claus Kjeld Jensen, blev direktør for Vardemuseerne. - Mor til to drenge på 12 og 16 år samt bonusmor til to voksne kvinder. - Familie og venner har første prioritet i den sparsomme fritid, og så har hun gået til gymnastik, siden hun flyttede til Vestjylland.

Af Annette Holm. - Mette Bjerrum Jensen, Ringkøbing-Skjern Museums nye direktør, vil gerne have flere til at spille med på den lokalhistoriske banehalvdel og bruge museet på alle måder

Ringkøbing-Skjern Museum har et godt tag i områdets mange turister, men den nye direktør, Mette Bjerrum Jensen, vil meget gerne i dialog med historiske interesserede fra hele Vestjylland og opfordrer alle til at spille med på den lokalhistoriske banehalvdel.

»Jeg vil gerne i dialog med folk om gode ideer til at styrke det lokale engagement og bruge museet på alle måder, ikke kun ved at komme til besøgsstederne. Guidede ture er den bedste måde at opleve på, for her mødes mennesker en til en,« siger Mette Bjerrum Jensen.

Hun nævner også museets arrangementer, som i mange år har samlet tusindvis af deltagere, men tiderne skifter, så dyrskuet er sat på pause, og Jul på Bundsbæk, som Mette Bjerrum Jensen mener, er familiehygge på en god måde, havde dårlige besøgstal i 2018.

»Det er noget andet, der interesserer folk nu end før, men et museum er under konstant forandring. Nogle ting må opgives, og nye kommer til. Hvad det bliver, må fremtiden vise,« siger Mette Bjerrum Jensen.

Ringkøbing-Skjern Museum har nemlig manglet en strategi, så når højsæsonen er forbi, vil hun til efteråret sætte et arbejde med vision og mål i gang sammen med medarbejderne og styrelse. Alle skal have indflydelse på og være klar over,

hvad der skal styres frem imod de næste 20-30 år. Selv om hun er en idémager og et lokomotiv i arbejdet med at føre ideerne ud i livet, er hun også en holdspiller, der mener, at alle skal trække i samme retning, for at tingene bliver en succes.

For hende er direktørstillingen på Ringkøbing-Skjern Museum et drømmejob, for hun har altid været interesseret i historie og museer. Hendes speciale beskrev, hvordan man kan udnytte kulturmiljøet og formidle i store sammenhænge og hele landskaber. Det var nyt dengang, men det er den idé, Ringkøbing-Skjern Museum er bygget op på. På museets 14 besøgssteder får gæsterne kendskab til områdets historie og forståelse for stedets ånd.

Mette Bjerrum Jensen elsker at fortælle en god historie, og hun synes, der er mulighed for at udvikle steder som Vedersø Præstegård og Bork Vikingehavn, ligesom hun kunne tænke sig at skabe et arkæologisk museum - et vestjysk Moesgaard, for interessen for arkæologi er stigende.

Til gengæld tøver hun med at tænke nyt i Ringkøbing, før man har set udviklingen for oplevelses-

centret Naturkraft, der åbner i foråret 2020.

»Det er jo faktisk et museum, der er gået ind på vores banehalvdel og spiller på den. Jeg håber, vi kommer til at spille sammen, og at Naturkraft bliver en succes. Det værste, der kan ske, er, at det ikke bliver en succes. Det er altid godt at gøre noget for turister i området, og jo flere kvalitetsoplevelser, der er, jo flere turister kommer der,« siger Mette Bjerrum Jensen.

KOLOFON:

Udgiver:

Hardsyssel
Historisk Samfund af 1906.

Ansvarshavende:

Bent Hansen
Markvænget 6A, 7441 Bording
Tlf.: 3121 2242
Mail: beh51mr@gmail.com

Redaktion:

Bent Hansen
Per Lunde Lauridsen
Annette Holm
Jon Høgh
Per Axelsen
Thora Juhl Larsen

Layout og prepress:

Erhard Leach

Tryk: Tarm Bogtryk

Hvis du vil vide mere om foreningen, så klik ind på vores hjemmeside www.hardsyssel.org - Her kan du finde oplysninger om foreningen. - Her kan du også finde en tilmeldingsblanket.

Hvis du melder dig ind, vil du modtage et gratis eksemplar af Hardsyssels Årbog 2018.

Livet kan bruges på mange måder

Men det er ikke ligegyldigt, hvordan det leves.

Livet kan leves forlæns, baglæns eller sidelæns.

Livet skal leves forlæns. Det er vigtigt, at vi hele tiden ser fremad, hvis vi vil have et godt liv. Hvad kan forbedres for eksempel m.h.t. teknologisk viden eller sociale relationer. Ved problemer eller konflikter er det vigtig at se fremad og vurdere, hvordan det kan blive bedre.

Det værste, vi kan gøre, er at leve sidelæns. Så lever vi i nuet uden mål og lader blot tingene ske. Livet går i stå. Man gør blot, som man altid har gjort, og som ens forældre gjorde. Så går det bare tilbage.

Men livet skal forstås baglæns. Det er den viden, vi har, der kan fortælle, hvilke løsninger vi skal finde. Vi skal bruge vores viden til at forbedre den verden, vi netop nu er en del af. Vi skal bruge den viden,

vi har, til at forbedre vores forhold til hinanden.

Det er historien, der kan fortælle os, hvad vi kan gøre fremadrettet. Uden at vi kan se bagud i tiden, er det umuligt at se fremad.

Historien er heller ikke svær at finde. Den begynder allerede, når øjeblikket er gået. Det, der det ene øjeblik er fremtid, bliver hurtigt nutid og så i næste øjeblik fortid.

I Hardsyssel Tidende ser vi tilbage - lever baglæns. Vi kan ikke andet, når vi beskæftiger os med historie. Men vi vil gerne vise, hvad datid kan betyde for nutiden og frem i tiden. Hvad kan vi lære af historien. Artiklerne i dette nummer fortæller historier fra Hardsyssel området på forskelligt vis, men artiklerne peger også alle fremad på en eller anden måde.

Livet skal leves forlæns, men forstås baglæns.

Historisk Samfund af 1906

Sommermøde på Hellig Kors Kloster

24. august 2019.

Per Lunde Lauridsen fortæller om stedet.

Klik ind på www.hardsyssel.org

Her kan du finde oplysninger om kommende arrangementer.

Husk !

Historiens Dag

26. oktober 2019.

Hardsyssels Årbog vil blive præsenteret.

Glimt fra sommerudflugten til Søby Brunkulslejer i 2018

HARDSYSSELS
DET VILDE VESTJYLLAND

Naturens Rige på flaske

SKJERN Å
Tingsnaps på eget fad
HARDSYSSELS
DET VILDE VESTJYLLAND

HARDSYSSELS.DK

HISTORISK FORENING
for Herning Kommune

Historisk Forening for Herning Kommune har til formål at udbrede kendskabet til Herning-egnens historie. Vi har siden 1982 udgivet Herning-bogen og arrangerer hvert år biograf, foredrag og udflugter. Læs mere om aktiviteter og medlemskab på vores hjemmeside.

www.historiskforening.dk